



## Di RPEK'ê de çi nîqaş kirin?

Serokên hemû welatên endamên Rêxistina Peymana Ewlekariya Kolektîf (RPEK): Ermenistan, Belarûs, Kazakistan, Kirgizistan, Rûsya û Tacikistan gihîştin lûtkeya salvegera RPEK'ê ya li Kremîlînê. Serokwezîrê... *Kurdistan Lezgiyeva / R.7*



## Berfirehkirina şerê li dijî kurdan

Şerê di navbera Rûsya û Ukraynayê di meha sibatê de dest pê kir û 3 mehan li pey xwe hişt. Şer hê jî didome û Rûsya encama ku jê dixwaze nagire. Ligel vê rewşê jî hê ne diyar e ku wê çawa bi encam bibe. Lewre... *Kadri Esen / R.8*



## Aysel Dogan navenda şewra hêviyê bû

Rihê jina şoreşger/têkoşer Aysel Dogan, weke avak-zelalbû; esil, mîna reha dara çinarî bû. Ew gula kurdistanî, evîndara çemê Zê, bedewiya Dêrsimî bû. Aysel Dogan, di rêya têkoşîna xwegihandina xisleta jina azad de, rêya dirêj a heqîqetê... *Adar Gulan / R.2*

# xwebûn

23 - 29 GULAN 2022 HEJMAR: 127 BUHA: 5 TL rojname@xwebun.org

# Em bi esl û binyad in

Sed sal berê ev nebûn, êdî hene. Bi fîşek û keleşan be jî, bi kerb û keseran be jî, êdî hene. Armanca van gotinan ne bi tenê "slogan" e. Gava ku mirov hemû bûyerên têkildar deyne ber hev, mirov rewşê jî baştir dibîne. Pîvana nixandînanê kêrhatî ev e. Dîroka kurdan û dîroka zimanê wan û dîroka wêjeya wan, ji hevdû cuda nikarin werin nixandînan... *Ibrahim Seydo Seydo / 5*

## Bayê sibê

Her dem di hişê te de danûstendinek li ser "wekhevîyê" hebû.

Rast e di mirinê de her kes wekhev e, çi dewlemend, çi hejar, çi gundî, çi bajarî, çi kurd, çi alman. Lê çawa jiyabûn gelo; bindestî, stûxwarî, kedxwarî, serdestî. Helbet di vira de "newekhevî" heye. Lê derdê te bi wekhevîyê re ye. Temam di "mirinê de wekhevî", baş e ku mirov mir, mala nû ku ye? Ax... Di axê de jî wekhevî heye. Çawa? Ax, çi hebe dimehîne, diherifîne. "Ax", qala axîna kezebê nakî... kevir, kaxez, dar, xwarin, candar, xwedî ruh, bêruh, hema çi hebe, her tişt, her tişt di herikîna zemên de dibe ax.

Ax çi ye? Ax...

War an qêrîna dil

Qêrîna ji axê ye gelo

Ango ax qêrîna, çizîna, kizîna bi xwe ye

Mirov dipêçe war e

Germ e, star e... *Feratê Dengizî / R.5*



## 7 lehengên Girê Sor

Gava mirov li rûpelên dîrokê dinêre, dibîne ku rejîmên dîktator, rejîmên faşîst, zordar, zûlûmdar tîk çûne. Lê di rastiyê de di bin tîkbi-rîna her zordaran de rola lehengan heye û berxwedana wan heye. Loma ew leheng aktorên herî mezin ên dîrokê ne. Ji ber vê jî ew hêjayî bibîrhatinê ne. Ji bo ders ji wan were derxistin, tim werin bibîranîna û ronî bidin paşerojê film, roman û dokumenter li ser wan tê çêkirin. Di rûpelên dîrokê de herî zêde navên wan heye. Di dîroka nêza mirovahiyê de di sala 1942'yan de du lehengên çekoslovakî yên bi navê Jan Kubis û Josef Gabchik hebûn... *Piling Welat / R.6*

## Îxaneta li mîrîsa Şêx Ebdûselam

Piştî Mesrûr Barzanî bi Erdogan û Hakan Fidan re hevdîtin pêk anî bi du rojan şûn de li dijî Herêmên Parastinê yên Medyayê, Zap, Avaşîn û Behdînan êrîşên hevbeş destpêkirin. Vê carê nokerî û hevkarîya xwe ya heylî jî derbaskirin û raste-rast wekî leşkerê tirk di operasyonê de cih girtin. Wekî leşkerê tirk di operasyonê de li dijî gerilayên azadiyê ku bûne hêvî û bawerîya serkeftinê cih girtin. Ne tenê kurdên dijîn, kurdê ku ji aliya tirkan ve wekî Şêx Ebdûselam hatine darvekirin û kuştin jî niha hestiyê wan diêşîne. Îro ne tenê li dijî gerilayên azadiyê şer dikin di heman demê de... *Yezda Havîn / R.7*

## Mala Ocalan mala gelê kurd e

Şandeya bi pêşengiya KCD, DBP, TJA û HDP'ê li gundê Rêberê PKK'ê Abdullah Ocalan Amarayê û li navçeya Xalfetiye daxuyanî dan û bal kişandin ser tecridê. Rêberê PKK'ê Abdullah Ocalan 23 sal in li Girtîgeha Îmraliyê li dijî tecridê li ber xwe dide. Lê leşkeran di ketina gund de koma nûneran astengkirin û nehişt biçin gund. Welatiyên ji Pirsûsê û Çewligê çûn xwe gihandin mala Ocalan û daxuyanî dan. Bi-rayê Ocalan, Mehmet Ocalan, Parlamenterê HDP'ê Omer Ocalan û xizme Ocalan Alî Ocalan mêvanên xwe pêşwazî kirin. Omer Ocalan anî ziman ku ev xanî û gundê wan mala gelê kurd e. Ocalan destnîşan kir ku Abdullah Ocalan muxatabê çareserîya demokratîk a meseleya kurd e û gundê wan Amara mîna 4'ê Nîsanê... *R.3*

VİYAN KARAHAN

Mêr dikuje  
dewlet kujeran  
diparêze *R.2*

## Gelek êrîşkar hatin û tîk çûn

Di jiyandê de dema ku lingê mirovan bê hemd û bi awayê nedîtî li kevirekî dikeve, serê pêçiyar bi êşe yan jî dema tu li ser devê xwe bikevî erdê, dest û pê bi êşe, yekser ji devê mirovan gotinên wek "xwedê bela xwe bide", "çavê te birije" yan jî gotineke ku dê û bavê dide ber xwe ji devê mirov dertê. Gava dizek bikeve malê, tiştêkî bidize û pê re negihîje bidize, lê herî kêrî derî şikênandibe, şênîyê malê bêyî ku bifikirin çi ye yan jî kî ye, her wiha tiştêkî ji malê kêrî bûye yan na yekser nifiran dikin! Nifirên malwêranî û bedbextî dikin... *Aramê Elegezê / R.8*



## Arşîva zimanekî

Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê ferhenga herî mezin a kurdî-tirkî ku nivîskar Zana Farqînî amade kiriye çap kir. Ferhenga nû ji zêdetirî 224 hezar madeyên kurdî pêk tê. Zana Farqînî di sala 1995'an de dest bi amadekariya ferhengê kiriye. Ferhenga yekemîn di sala 2000'î de ya duyemîn di sala 2004'an de çap kiriye. Ferhenga kurdî-tirkî di 18 salên dawî de... *Elif Can Alkan / R.11*

## Şarê kurdî hewcedarê demokrasî yo



Erdê Yewîya Sovyetan de miyanê kurdanê êzidiyan de zaf roşnîrê qedrberzî civîyayî. Xebatê înan seba kultur, tarîx û zîwanê kurdan xeyle balkêş ê. Ê tefûduman de sey çila bî. Mabênê roşnîran de nameyê Emêrîkê Serdarî kî cayê rûmetinî gêno. Ey seba şarê kurdî bi serran kedeya girse werde. Serra 2005î de ju kitabê ey o bi nameyê "Veyve di reyî ameyê key..." *Çarnayox: Dr. İsmet Konak / R.4*

## Tarîxê îxanetî

Di kulturê heme civakan de xayinî û îxanet çiyê ke zaf xirab yenî vînavîş û lanetkerdîş ê. Gelo heqîqetê xayinî û îxanetî çi yo? Îxanet hetê kamî ra yeno kerdîş? Gelo yê ke ma ci rê vanê xayin raştî xayin ê? Gelo merdim şikeno vajo ke merdimîye heme miyanê îxanetî de ya? Gelo çiqas raşt o ke merdim heme kesî bi xayinî gunebar bikero? Gelo pîvanê xayinî û îxanetî çi yo?... *Mehmet Şahin / R.9*



# KURDISTAN DO QETÎ DEWLETA DEMOKRATÎKE BIBO Şarê kurdî hewcedarê demokrasî yo

■ Çarnayox: Dr. İsmet Konak

*Erdê Yewîya Sovyetan de miyanê kurdanê êzidiyan de zaf roşnvîrê qedrberzî ciwiyayî. Xebatê înan seba kultur, tarîx û zîwanê kurdan xeyle balkêş ê. Ê tefûduman de sey çîla bî. Mabênê roşnvîran de nameyê Emerîkê Serdarî kî cayê rûmetinî gêno. Ey seba şarê kurdî bi serran kedeya gîrse werde. Serra 2005î de ju kitabê ey o bi nameyê "Yevye di reyî ameye kaykerdene" vejîyaybî. Malpera Ezid.ru derheqê nê kitabî û keyeyê ci de bi Emerîkê Serdarî roportajêk kerd. Ma no roportaj seba wendoxanê ma zîwanê rûskî ra çarona kirmancî.*

**Roja şîma xêr bo Emerîkê Serdarî qedrberz. Ma zaf sipas kenê ke şîma roportajkerdiş qebûl kerd. Ma tayê persî amade kerdî. Nê persî beno ke do nakokîyê ke komel de estê orte ra wedarê?**

Verî ez zaf sipasê gîrsî kena ke wendoxê şîma kitabê mi û cûya min a şexsî rê eleqeyêko nîyanên mojna. Ez pê waştîşê gîrsî persanê şîma rê cewab dana.

**Tenê derheqê xo de qale bikerê?**

Birastî biyografîyê mi pêro xêzan de kitabê mi de nusîyeno, la goreyê fikrê mi cûya min a taybete eşkena bala wendoxan bianja. Domanîya mi zaf çetin biye. Key ke piyê mi Davreşê Serdarî û apê mi Hamîdê Serdarî şî cephe, ez 6 serrî bî. Ez keyeyê xo de ju doman bî. Keyeyê mi dewe de keyeyanê feqîran ra keyeyêk bî. Piyê mi cephe de merd. Apê mi agêra keye. Ez do qet xo vîr ra nêkena; key ke ma domanî jubînan de kay kerdêne, ê ke piyê xo weş biyî veng dayêne domananê xo. Ma yanî ê ke piyê xo cephe de merdî bi xemî domananê bînan temaşe kerdêne. Maya mi Sayra Hudo zaf çîniya xirte û hewle biye. Hendê ke serekê kolhozî û komîteya partiye zaf rûmet dayêne aye. Maya mi perwerde nê gîrewtbî û teberê zîwanê kurdî qet zîwan nêzanêne. Yeno mi vîrî, key ke ez sinifa 6. yan 7. de bî, îdareyê sovyetî waştî mi bigêro kom-somolî. Maya mi na xebere eşnawite, ameye wendegeh û vengê xo berz kerd. Mamosteyan rê vat: "Şîma se kenê? Şîma wazenê ke domanê mi bêbewariye bikerê?" û destûr nêda înan mi berê komsomolî. La key ke mi dibistana miyanêne ya Elegezi de perwerde dewam kerd, ez maya xo ra bi nimitkî tewrê komsomolî biyo. Ju epîzoda bîne şîma rê vajî. Senî ke mi vat, maya mi armenkî bira nêzanêne. Dibistana miyanêne de (Dewa Pampa ra heta Elegezi ma mecbur mendêne pê payan amêne, mabênê înan 5 kîlometreyî antêne) wextê dersan de keber xafil de abiya û maya mi kewte zerreyê sinife. Rixmo ke aye armenkî nêzanêne, mamoste mecbur kerd ke o mi ra pers bikero ez darsa xo zana yan nêzana. Aye waştêne ke mi ra bawer bikera.

Şîma rê çiyêkê bîni vajî. Key ke mi enstîtu de dest pê perwerde kerd, mi 7 îmtîhanî dayî. Nînan ra ju zîwanê rûskî bî. Mi ey ra 3 gîrewt. Goreyê qanûnanê verênan rîyê nê 3 ra bûrsê mi birîya. Maya mi her asme bi dewijan mi rê 30



**Nuştoxoxo kurd Emerîkê Serdarî 17 serrî ra ver bale ante demokrasî ser û pare kerd: "40 mîlyonî kurdî dewleta xo ya taybete eşkenê ronê. Şarê ma yo ke seserran ame tedakerdene hewcedarê edalet û demokrasî yo."**

hakî rusnêne. Mi înan bazar de rotêne. No dem, yanî 1954-1955î de ju hak 1 rûble girêdêne. Mi sayeyê nê 30 rûbleyan ju asme debara xo kerdêne. Ter-mîno juyin wina şîbî.

**Tenê kî keyeyê xo ser o qale bikerê. Çend domanê şîma estê?**

Ez serra 1962î de zewejîyaybî. Çîniya mi Sayrana Saîd Tîflîs de amebî dînya. Nameyê ezbeta aye "Mhayîlî" bî. Ez ezbeta bir nameyê "Saani" ra yo. 3 kênekê ma estê: Leyla, Nure û Zare. Pêro kî zîwanê rûskî de perwerdeyo gîrsî dî. Leyla û Zare zewejîyaye yê. Di zamayê mi Sinot û Bro (İşxan) kî êzidî yê. İnan kî perwerdeyo gîrsî gîrewt. Ê bi keyeyanê xo Harkov û Taşkent de ciwîyenê. Nika 4 tornê mi estê: Zozan, Şerzad, Leyla û Midiya.

**Ma rê derheqê karê şîma yê nika-yênî de tenê qisey bikerê?**

Ez rojnamevan o. Ez ravêr redaksiyonê weşaneyê kurdî de xebitîyo. Serra 1962î ra nata redaksiyonê rojnameyê Rêya Teze de xebitîyena. Ez çarnayoxîye ra heta redaktoriye pêro paynikeyan ra derbaz biyo.

**Redaktoriya pêroyî ya Rêya Teze zehmetin a?**

Hetê zanîstî ra nê la hetê îdareyî ra ya. Çike rojnameyî hetkarîya dewlete vîndî kerde. Ma mecbur mendî ke seba çapkerdişê ey peran bigêrê. Çi heyf ke no her dem mumkin nêbeno.

**Cuya şîma de çik asan yeno ca?**

Ez nêzana çik vajî... Ez suhbet ra hez kena û bi merdimanê bînan zîwanê hemparî zaf asan vînena. Ez onçina vana, key ke ez çiroke, çarnaye yan me-

qale nusena mi rê qet çetin nêbeno. Derheqê edebîyat û kulturê kurdan de meqaleyan xeyle asan nusena.

**Nika redaksiyonê rojnameyî de çend merdimî xebitîyenê?**

Wextê Yewîya Sovyetan de hewteyêk de 2 reyî vejîyayêne. Rojname bado tayê komaranê ke kurdî tede ciwîyayêne de xeyle vila biye. O wela-tanê teberan de zî ame wendene. No dem ma 20 embazî xebitîyayêne. Nika ma têna 4 merdimî: Grîşayê Mame, Rzganê Cango (Racavi), Mrazê Cemal û ez.

**Rîyê finansî ra qet çapê rojnameyî vindert? Problemê nîyanênî şîma senî çareser kerdî?**

Ma nê problemî çareser nêkerdî. Pêro zehmetî rijîyayîşê Yewîya Sovyetan ra dima qewimîyayî. Rojname no dem mengê de ge 3 reyî ge 2 reyî çap biyêne. Bado mengê de yew rey çap bî. Ewro rojname têna bi hetkarîya welatperweran û xêrwaştoxan çap bena. Labelê nê hetkarîyî tim nêbenê. Coka ma mecburê ke boyna çimeyanê neweyanê finansî bigêrê. Mîsal birayî Lazgîyanî Borîs û Melsîko ke herêma Yaroslavî de ciwîyenê çapê rojnameyî yew serrê finansê kerd (Na hetkarîye serranê 1990an de ameye ca). Çi heyf ke par û emser ma keso ke çapkerdişê rojnameyê 75 serrî rê (No tarîxê çapemenîya kurdan de rekorêk o) hetkarîye bikero nêdî. Mîsal ma emser têna yew hûmare çap kerde. Nê rojan yew hûmara bîne seba çapkerdişî yena amadekerdene. Ma pereyanê demanî û xizmetanê pêroyîyan danê. Beno ke kes bawer nêkeno la ma emser meaş nêgîrewt. Zafî xêrwaştoxî ma rê ardim

kenê û nê pereyî têna deman û xizmetanê pêroyîyan rê vejîyenê.

**Gelo keyeyêk de rolê çîniya perwerdeyîni çik o? Fikrê şîma çik o?**

Ez keye de rûmetê gîrsî dana rolê çîniya perwerdeyîni. Demê ma de bêaye cuye mumkin nîya. Perwerde gîredayîşê nasnameyî nîyo. Dayîkêka ke perwerdeyîni a domanan rîndêr weyî kena. No zî ameyoxê ma yo.

**Yeno vatene ke peyê her merdimê serkewteyî de çîniya serkewteye esta. Şîma tewrê nê fikrî bene?**

Ez nê persê şîma çarçewa paştîdayîşê keyeyî de bigêrî xo dest. Yew mînyaturê xo şîma rê sey mîsal bidî. Kurmançî de vanê ke "Êl dijminbe, jin dostbe, êl mêr nikare. Lê eger jin dijminbe, êl dostbe, hesab yeke - mêrê qelsbe." Yanî eke komel verê camêrdî yew bibo û çîniye zî hetê camêrdî de bibo o wext camêrd keweno peyê dêsê kemerîni. Eke çîniye vera camêrdî bibo û komel derbaz bibo hetê camêrdî, ferq nêkeno camêrd onçina têk beno.

**Derheqê zewecanê ke teberê komelêki de yenê kerdene de çik wazenê vajê?**

Na babete ser o nêzdîbiyayîşê mi negatîf o. Çike komelê ma qij o û pêro şar yew ca de nêciwîyeno. O xeylêk cayan de vila biyo. Eke werşe wina şîna, ma do demê nêzdîyî de asîmîle bibê. Helbet kam o ke teberê komelî de zewec keno de sebebê şênberî estê la ganî ma komelê xo bipawê. Helbet ez fam kena ke her kes wayîrê heqê diyarkerdişê çarenûşê xo yo. Rixmê her çîyan ez wazena ma zelalîya komelê xo bipawê.

**Domanê ke zewecê zafetnîki de yenê dînya sey êzidî yenê namekerdene?**

Goreyê edetanê ma yanî êzidiyan no mumkin nîyo. Êzidiyêk eşkeno têtîna pî û maya ke êzidî ya ra bêro dînya.

**Vanê ke tarîx de kurdanê êzidiyan wayîrê nuşte û edebîyatê xo biyê. No raşt o?**

Heya, merdimanê dînê êzidiyan seserranê miyanênan de bîngêye nuşteyê zîwanê aramî de alfabe-yêk xurt kerd, la no alfabe zêde vila nêbî û têna miyanê merdimanê dînê êzidiyan de sînorkerde bî. Bi herfanê nê alfabe-yî 2 kitabê ma yê bimbarekî ameyî nuştene. Senî ke şîma zanê, serra 1912î de Stenbol de waştî ke nê 2 kitaban çap bikerê la barbaranê tîrkan hêrişê çapxaneyî kerd û pêro materyalî çin kerdî. Zîwannas û profesor Qanadê Kurdo-yî (Kanat Kurdo-yev) derheqê nê herfan û kitabênê bimbarekan de zaf meqaleya rûmetine nuştî. Na meqale kovareyêka hetê vaşûrê Kurdistanî de weşanaybî. Mi rê vatî ke nê 2 kitabê bimbarekî bado ameyî çarnayîşê zîwanê çîyayan.

Wendoxanê rûmetgirananê şîma ra yewo ke nameyê ci Baro yo mi ra pers kerd ke çayê kurdnasê û zîwannasê çîyayî alfabe-yê kurdî de hûmara çîya ya herfan xebitînenê. Mi vat heyra wina yo. Sebebê ci çinbiyayîşê dewleta serdeste û çinbiyayîşê nêzdîbiyayîşê hemparî yo. Eke ma wayîrê dewleta xo bibîyêne, aye zîwannasan ra komisyonêk ardêne meydan. A taw sewîyeya dewlete de derheqê hûmareyêka herfan de qerareko umûmî amêne gîrewtene.

**Goreyê texmînê şîma demê ameyoxî de dewleta kurdan do bêra awan-kerdene?**

Ez optimîst o. 40 mîlyonî kurdî dewleta xo ya taybete eşkenê ronê. Ewro yan meste no beno.

**Dewleta kurde çito biba? Fikrê şîma çik o?**

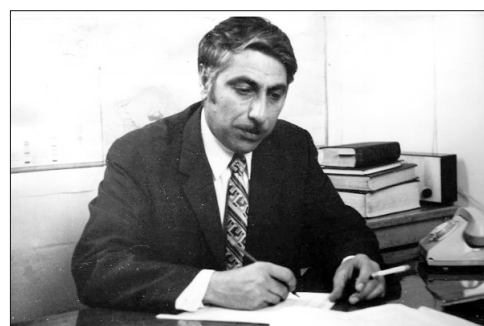
Her proseso tarîxî çarçewa demokrasî de ray gêno. Ez bawer kena ke Kurdistan do qetî dewleta demokratîke bibo. Şarê ma yo ke seserran ame tedakerdene hewcedarê edalet û demokrasî yo. No bîngê nika vaşûrê Kurdistanî de est o. O miyanê rejîmanê dîktatoranê ke dormê ey gênê de sey girawê yeno dîyene. Ez şîyo vaşûrê Kurdistanî û her çî bi çime xo dî.

**Seba ciwananê kurdan pêşniya-zêka şîma est a?**

Ez ciwanan rê vana ke şîma zîwan, kultur û edetanê xo ra hez bikerê û bipawê. Xo vîr ra mekerê ke şîma kurd ê. Ez wazena ke şîma pêro miyanê neteweyanê bînan de sefirê ma bibê, bi nê hawayî ê ma nas bikerê û şarê ma rê rûmet bikerê. Ma têna bi karanê weşan eşkenê embazanê şarê ma bizêdnê. Şîma rê zerrewêşîye, aramîye û serkewtiş wazena.

**Ma zî zaf sipasdar ê ke şîma wextê xo abirna û persanê ma rê cewabî dayî.**

Çîme: [www.ezid.ru](http://www.ezid.ru), 31 Teşrîna Verêne 2005



## Emerîkê Serdar kam o?

Nuştox, çarnayox û rojnamevan Emerîkê Serdar 8ê Şîbata 1935î de Armenîstan de dewa Pampa Kurda (nika nameyê ci Sîpan o) de ame dînya. Keyeyê Serdarî êzidî bî. Serra 1962î ra heta 2006 redaksiyonê rojnameyê Rêya Teze de xebitîya. Ey zîwanê kurdî, rûskî û armenkî de xeylêk xebatî kerdî. 19ê Şîbata 1918î de dinyayê xo bedîlana.

